

Tavoitteena eheä yhteiskunta

**Kansallinen toimenpide-
ohjelma väkivaltaisen
ekstremismin ennalta-
ehkäisemiseksi**

Helsinki 2012

28/2012

Sisäasiainministeriö

Kuvailulehti

Julkaisun päivämäärä: 8.6.2012

Tekijät: (toimielimestä, toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Asiantuntijaryhmä, puheenjohtaja Tarja Mankkinen, sihteeri Tiina Piipponen

Julkaisun laji: Työryhmämuistio

Toimeksiantaja: sisäasiainministeriö

Julkaisun nimi: Tavoitteena eheä yhteiskunta – kansallinen toimenpideohjelma väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisemiseksi

Julkaisun osat: Johdanto, muistio, liite

Tiivistelmä: Kansallisen toimenpideohjelman väkivaltaisen ekstremismin ennalta ehkäisemiseksi tavoitteena on tunnistaa ja ennaltaehkäistä väkivaltaisia tekoja, joiden motiivina on edistää ekstremistisiä aatteita tai ideologioita. Ohjelma on laadittu ja se toimeenpannaan osana valtioneuvoston periaatepäätöstä sisäisen turvallisuuden ohjelmasta. Toimenpideohjelmassa väkivaltaisella ekstremismillä tarkoitetaan radikaalia ideologiaa, oppia tai ääriajattelua, jonka keskeisenä sisältönä on luoda demokraattisten periaatteiden vastaisiin, perusteellisiin yhteiskunnallisiin muutoksiin tähtääviä laittomia toimia ja politiikkaa. Ekstremistisellä väkivallalla toimenpideohjelmassa tarkoitetaan ekstremistisestä maailmankuvasta motivoitunutta laitonta toimintaa tai väkivaltaa, joka voi äärimmillään johtaa jopa terrorismiin.

Toimenpideohjelmassa esitetään arvioita väkivaltaisen ekstremismin tilanteesta laajemmin Euroopassa ja Pohjoismaissa. Suomen osalta arvioidaan, että ekstremistinen väkivalta ei muodosta uhkaa valtion rakenteille. Väkivaltaiset, radikaali-islamistiset näkemykset eivät Suomessa liity yhteisöihin vaan ne ovat yksilötason ongelmia. Ääri-vasemmistolainen ja anarkistinen liikehdintä on Suomessa ollut varsin maltillista ja rauhanomaista verrattuna muuhun Eurooppaan. Kuitenkin vuoden sisällä on tapahtunut useita tuhopolttoja ja sabotaasiluonteisia vahingontekoja, joista anarkistit ovat ottaneet julkisesti vastuun.

Väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyn kannalta on tärkeää vähentää erityisesti nuorten syrjäytymistä yhteiskunnasta, yhteiskunnan jakaantumista ja alueellista segregaatiota. Kansainvälistyminen lisää ennaltaehkäisyn haasteita, sillä ääriliikkeet saavat vaikutteita ulkomailta. Kansainvälinen kehitys voi myös radikalisoita kotimaisia ääriliikkeitä. Ohjelma sisältää seuraavat toimenpiteet väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisemiseksi:

- Asetetaan kansallinen yhteistyöverkosto väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisemiseksi sekä paikalliset yhteistyöverkostot Helsinkiin, Turkuun, Tampereelle ja Ouluun

- Vahvistetaan nuorten luottamusta demokraattiseen järjestelmään ja sen kautta vaikuttamiseen edistämällä demokratiaan liittyvää keskustelua nuorten keskuudessa, vahvistamalla nuorten osallisuutta sekä valitsemalla vuosittain nuori demokratialähtettiläs
- Pilotoidaan toimimallia, joka mahdollistaa nopean pääsyn terveydenhuollon piiriin silloin, kun arvioidaan että yksilöllä on suuri riski toteuttaa väkivaltaisia tekoja muita ihmisiä kohtaan
- Lisätään järjestöjen tuottamia matalan kynnyksen palveluja, esimerkiksi mentorointia, jotka edistävät yksilön irtaantumista väkivaltaisista ajatuksista ja väkivaltaisiin tekoihin liittyvistä fantasioista
- Järjestämällä aiheita käsitteleviä yhteistyötapaamisia median kanssa
- Vahvistamalla nettipoliisitoimintaa
- Laatomalla ennaltaehkäisyn tueksi puolivuositain väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus
- Kokoamalla väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyn hyvät käytännöt ja muu käytännön työtä tukeva aineisto sähköiseksi työkalupakiksi sekä
- Raportoimalla toiminnasta vuosittain sekä liittämällä raporttiin suosituksia jatkotyössä huomioon otettavaksi Toimenpideohjelmaan on liitetty tunnusluvut, joiden avulla seurataan väkivaltaisen ekstremismin taustalla vaikuttavia tekijöitä ja tilanteen kehitystä.

Avainsanat (asiasanat): sisäinen turvallisuus, turvallisuuden parantaminen, yhteistyö, poikkipoliisitoiminta

Muut tiedot: ISBN 978-952-491-765-0 (pdf)

Sarjan nimi ja numero: Sisäasiainministeriön julkaisusarja 28/2012

ISSN: 1236-2840

ISBN: 978-952-491-764-3

Kokonaissivumäärä: 31

Kieli: suomi

Hinta: 20 € + alv

Luottamuksellisuus: Julkinen

Jakaja: Sisäasiainministeriö

Kustantaja: Sisäasiainministeriö

Inrikesministeriet

Presentationsblad

Utgivningsdatum: 8.6.2012

Författare: (uppgifter om organet: organets namn, ordförande, sekreterare) Sakkunniggruppen, ordförande Tarja Mankkinen, sekreterare Tiina Piipponen

Typ av publikation: Promemoria av arbetsgruppen

Uppdragsgivare: Inrikesministeriet

Publikation: Sammanhållningen i samhället som mål – nationellt åtgärdsprogram för att förebygga våldsamt extremism

Publikationens delar: Inledning, promemoria, bilaga

Referat: Målet med det nationella åtgärdsprogrammet för att förebygga våldsamt extremism är att identifiera och förebygga våldsamma gärningar, vars syfte är att främja extremistiska ideologier. Programmet har utarbetats och genomförs som en del av statsrådets principbeslut om programmet för den inre säkerheten. I åtgärdsprogrammet avses med våldsamt extremism en radikal ideologi, lära eller extrema idéer, där det centrala är att skapa illegala åtgärder och politik som strider mot demokratiska principer och siktar på genomgripande förändringar i samhället. Med extremistiskt våld avser åtgärdsprogrammet olaglig verksamhet eller våld som motiveras utifrån en extremistisk världsbild och som i ytterlighetsfall till och med kan leda till terrorism.

I åtgärdsprogrammet framläggs utvärderingar om situationen gällande våldsamt extremism i Europa och de nordiska länderna. För Finlands del bedöms det att extremistiskt våld inte utgör ett hot mot statsstrukturerna. I Finland förknippas våldsamma, radikalislamiska åskådningar inte med sammanslutningar, utan utgör problem på ett individuellt plan. Vänsterextremistiska och anarkistiska rörelser har varit sansade och fredliga i Finland i jämförelse med övriga Europa. Inom ett år har anarkister emellertid offentligt tagit på sig ansvaret för flera bränder och skadegörelser av sabotagekaraktär.

Med tanke på förebyggandet av våldsamt extremism är det viktigt att minska i synnerhet de ungas utslagning ur samhället, delningen av samhället och den regionala segregationen. Utmaningarna för förebyggandet ökar i takt med internationaliseringen eftersom extrema rörelser tar intryck från utlandet. Den internationella utvecklingen kan också radikaliserar inhemska extrema rörelser. Programmet innehåller följande åtgärder för att förebygga våldsamt extremism:

- tillsättande av ett nationellt samarbetsnätverk för att förebygga våldsamt extremism samt lokala samarbetsnätverk i Helsingfors, Åbo, Tammerfors och Uleåborg

- stärkande av de ungas tillit till det demokratiska systemet och möjligheterna att påverka via det genom att främja diskussioner om demokrati bland ungdomar, stärka de ungas delaktighet samt årligen utnämna en demokratiambassadör bland de unga
- testning av en verksamhetsmodell som möjliggör snabb tillgång till vård för en individ som bedöms löpa stor risk att rikta våldsamma handlingar mot andra människor
- utökande av tjänster med låg tröskel som organisationer tillhandahåller, till exempel mentorskap, som bidrar till att främja individens frigörelse från våldsamma tankar och fantasier som förknippas med våldsamma gärningar
- ordnande av samarbetsmöten med medierna kring frågan
- stärkande av nätpolisverksamheten
- utarbetande av en lägesrapport om våldsamt extremism halvårsvis för att stöda förebyggandet
- sammanställande av god praxis för förebyggande av våldsamt extremism och annat material som stöder det praktiska arbetet i en elektronisk verktygslåda samt
- årlig rapportering av verksamheten samt fogande av rekommendationer med rapporten som ska tas i beaktande i det fortsatta arbetet Åtgärdsprogrammet innehåller nyckeltal som tillämpas för att följa upp faktorer som ligger bakom våldsamt extremism och utvecklingen av situationen.

Nyckelord: inre säkerhet, förbättring av säkerheten, samarbete, tväradministrativ verksamhet

Övriga uppgifter: ISBN 978-952-491-765-0 (pdf)

www.intermin.fi/publikationer

Seriens namn och nummer: Inrikesministeriets publikation 28/2012

ISSN: 1236-2840

ISBN: 978-952-491-764-3

Sidoantal: 31

Språk: finska

Pris: 20,00 €+moms

Sekretessgrad: offentlig

Distribution: Inrikesministeriet

Förläggare/utgivare: Inrikesministeriet

Lukijalle

Suomi on varsin turvallinen maa. Tärkeitä tekijöitä suomalaisen yhteiskunnan turvallisuuden taustalla ovat vahva sosiaalinen koheesio sekä luottamus instituutioihin ja toisiin ihmisiin. Vahvan sosiaalisen koheesio johdosta Suomi on ollut eheä maa. Suomessa asuvat ovat kokeneet yhteenkuuluvuutta ja sitä, että työtä tehdään omaksi mutta myös yhteiseksi hyväksi. Tämä on osaltaan vaikuttanut siihen, että Suomi on sijoittunut erilaisissa hyvinvointivertailuissa maailman kärkivaltioiden joukkoon.

Yhteiskunnallinen muutos on ollut nopeaa muutaman viime vuosikymmenen aikana. Kaupungistuminen on jatkunut ja väestö on monimuotoistunut. Sukupolvien väliset erot ovat kasvaneet, ja lisääntyvä maahanmuutto on muuttanut merkittävästi varsinkin suurempien kaupunkien ilmettä. Globalisaatio on tuottanut osalle väestöstä merkittäviä uusia mahdollisuuksia, mutta samalla osa väestöstä voi tuntea jääneensä nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa sivuraiteelle. Kansalaiset kokevat, että yhteiskunnalliset erot ovat kasvaneet. Hallitus onkin asettanut tavoitteeksi kaventaa tulo-, hyvinvointi- ja terveyseroja. Yhteiskunnan polarisaatio voi luoda pohjaa ääriajattelulle. Kansainväliset esimerkit osoittavat, että ekstremistiset ajatukset voivat johtaa myös väkivaltaisiin tekoihin yhteiskuntaa ja muita ihmisiä kohtaan.

Väkivalta ja terrorismi, jota perustellaan äärimmäisillä ideologioilla tai ajatuksilla, eivät ole uusia ilmiöitä. Kautta historian on ollut yksilöitä, ryhmiä tai valtioita jotka ovat pyrkineet vaikuttamaan politiikkaan tai yhteiskuntaan väkivallalla uhkaamalla tai sitä käyttämällä. Terrorismin uhka on ollut arkipäivää monessa Euroopan maassa jo vuosikymmenten ajan. Suomessa ääriajatteluun perustuvan väkivallan uhka on ollut vähäinen. Suomi ei ole kuitenkaan ollut kokonaan tämän ilmiön ulkopuolella. Suomessa on tapahtunut myös kaksi koulusurmaa, joiden tekijät ja motiivit olivat varsin erilaisia verrattuna henkirikoksiin yleensä.

Kahden viimeisen vuosikymmenen aikana erityisesti globalisaatio ja viestintäteknologian kehittyminen ovat vaikuttaneet siihen, että Suomesta on tullut niin hyvässä kuin pahassakin aiempaa kiinteämpi osa kansainvälistä yhteisöä. Väkivaltainen ekstremismi on kansainvälinen ilmiö. Vastaavat ennaltaehkäisyyn painottuvat toimintaohjelmat on laadittu jo useissa Euroopan unionin maissa. Väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisy ja torjunta on Euroopan unionin laajuinen haaste, ja vastuu ennalta ehkäisevistä toiminnoista on jokaisella jäsenmaalla.

Toimenpideohjelman tavoitteena on, että väkivaltaista ekstremismia torjutaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, ennen kuin se johtaa väkivaltaisiin tekoihin. Tehokas ennaltaehkäisy edellyttää laajaa yhteistyötä viranomaisten välillä ja kansalais-yhteiskunnan kanssa. Ennaltaehkäisy on tärkeää sekä yksilöiden että koko yhteiskunnan kannalta. Väkivaltaisia tekoja tekevien ekstremististen ryhmien toimintaan osallistuminen, tai näiden aatteiden edistäminen väkivaltaa käyttämällä, voi johtaa yksittäisen ihmisen elämässä tilanteeseen, jossa palaaminen tavalliseen elämään voi osoittautua vaikeaksi, jopa mahdottomaksi. Tilanne, jossa yksittäiset ihmiset ja instituutiot elävät pelon vallassa, on koko yhteiskunnan kehityksen kannalta vaarallinen. Se voi johtaa siihen, että yhteiskunnan voimavaroja käytetään vaaroilta suojautumiseen sen sijaan, että niillä lisättäisiin yhteiskunnan hyvinvointia ja kilpailukykyä.

Onnistuminen väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyssä on tärkeä asia yhteiskunnalle laajasti ja meille jokaiselle yhteiskunnan jäsenelle. Toimenpideohjelma antaa hyvän pohjan eri viranomaisten ja kansalaisyhteiskunnan edustajien yhteistyölle väkivaltaisen ekstremismin ennalta ehkäisemiseksi.

Helsingissä

Päivi Räsänen

Sisäasiainministeri

Sisällysluettelo

Kuvailulehti.....	2
Presentationsblad	3
1. Johdanto	7
2. Toimenpideohjelman tavoite	9
3. Väkivaltainen ekstremismi ja sen ennaltaehkäisy	9
3.1 Väkivaltainen ekstremismi	9
3.2 Väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisy	11
4. Väkivaltainen ekstremismi Euroopassa ja Pohjoismaissa	12
4.1 Väkivaltainen ekstremismi Euroopan unionin maissa	12
4.2 Väkivaltainen ekstremismi Pohjoismaissa	14
4.2.1 Ruotsi	14
4.2.2 Tanska	15
4.2.3 Norja	15
5. Väkivaltainen ekstremismi Suomessa	17
5.1 Väkivaltaisen ekstremismin uhka suomalaiselle yhteiskunnalle	17
5.2 Väkivaltaisen ekstremismin kehitykseen vaikuttavia yhteiskunnallisia tekijöitä	18
6. Toimenpiteet väkivaltaisen ekstremismin ennalta ehkäisemiseksi	21
6.1 Tehostetaan yhteistyötä väkivaltaisen ekstremismin ennalta ehkäisemiseksi	21
6.2 Vahvistetaan luottamusta demokraattiseen järjestelmään ja sen kautta vaikuttamiseen	23
6.2.1 Vahvistetaan nuorten luottamusta demokraattiseen järjestelmään ja sen kautta vaikuttamiseen	23
6.2.2 Valitaan vuosittain nuori demokratialähettiläs	24
6.3 Luodaan toimintamalli vakavan väkivallan ehkäisemiseksi nopeaa toimintaa vaativissa tilanteissa	24
6.4 Kehitetään viestintää väkivaltaiseen ekstremismiin ja vihapuheisiin liittyvissä kysymyksissä ja tilanteissa	25
6.5 Lisätään tilannetietoa ja osaamista väkivaltaisesta ekstremismistä ja sen ehkäisystä	26
6.6 Toimenpideohjelman täydentäminen	27
7. Toimenpideohjelman toimeenpano, seuranta ja raportointi	29
7.1 Seurannassa käytettävät tunnusluvut	29
Liite 1	
Toimenpideohjelman valmistelu	31

1. Johdanto

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa 17.6.2011 päätettiin kolmannen sisäisen turvallisuuden ohjelman valmistelusta. Hallitusohjelman mukaisesti sisäisen turvallisuuden ohjelman ydinsisällön muodostavat arjen näkökulmasta keskeisimpiä turvallisuusongelmia ennalta ehkäisevät toimenpiteet ja niiden ratkaisut. Hallitusohjelmassa edellytetään väkivallan nykyistä parempaa torjumista ja väkivaltaisen radikalisoitumisen ennaltaehkäisyä.

Hallitusohjelman päätöksen perusteella valtioneuvosto asetti 3.11.2011 hankkeen valmistelemaan sisäisen turvallisuuden ohjelmaa. Asettamispäätöksessä asetettiin asiantuntijaryhmä laatimaan toimenpideohjelma väkivaltaisen ekstremismin ennalta ehkäisemiseksi. Toimenpideohjelma toimeenpannaan osana sisäisen turvallisuuden ohjelmaa.

Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa päätetyt toimenpiteet edistävät osaltaan väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyä. Toimenpideohjelma väkivaltaisen ekstremismin ennalta ehkäisemiseksi täydentää sisäisen turvallisuuden ohjelmaa.

Väkivaltaisen ekstremismin vastaisia ohjelmia on laadittu useissa Euroopan maissa vuodesta 2005 lähtien. Parhaillaan on käynnissä vaihe, jossa ohjelmien sisältöä tarkistetaan niin, että ne ottavat laajemmin huomioon äärioikeistolaiset ja äärivasemmistolaiset väkivaltaa käyttävät ryhmät. Suomessa toiseen sisäisen turvallisuuden ohjelmaan sisältyi joitain väkivaltaista radikalisoitumista ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä, mutta nyt valmistunut ohjelma on ensimmäinen laaja väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma. Toimenpideohjelma kattaa myös koulusurmat ja vastaavat väkivallanteot.

Toimenpideohjelman tavoitteena on ehkäistä kaikkea väkivaltaa, jota perustellaan aatteilla tai ideologioilla. Väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyn toimenpideohjelmaa täydentää terrorismin torjunnan strategia, jota koskevan päätöksen valtioneuvosto teki vuonna 2010 ja joka päivitetään pääministeri Jyrki Kataisten hallituksen ohjelmassa päätetyn mukaisesti.

Väkivaltainen ekstremismi ei välttämättä johda terrorismiin. Ennalta ehkäisevät toimenpiteet ovat pääsääntöisesti julkisia ja niiden toimeenpanoon osallistuvat viranomaisten ohella myös kansalaisyhteiskunnan edustajat. Terrorismin torjunnan strategia painottuu terrorististen tekojen paljastamiseen ja torjuntaan. Se varmistaa myös viranomaisten toimintakyvyn mahdollisen terrori-iskun tapahtuessa. Suomessa terrorismin torjunnan päävastuu on poliisilla. Väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisystä siirrytään lainvalvontaviranomaisten vastuulla olevaan terrorismin torjuntaan siinä vaiheessa, kun tehtävänä on rikosentorjunta.

Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa on päätetty laajasti eri toimenpiteistä turvallisuuden parantamiseksi. Osa näistä toimenpiteistä on keskeisiä myös väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyssä, kuten koulukiusaamiseen puuttuminen, nuorten ja maahanmuuttajien turvallisuuden parantaminen, vakavan väkivallan ennaltaehkäisy sekä luottamuksen ja osallisuuden parantaminen.

2. Toimenpideohjelman tavoite

Hallitusohjelmassa 17.6.2011 on asetettu sisäisen turvallisuuden tavoite seuraavasti:

Sisäisen turvallisuuden tavoitteena on, että Suomi on Euroopan turvallisin maa, jossa ihmiset ja eri väestöryhmät kokevat yhteiskunnan yhdenvertaisena ja oikeudenmukaisena.

Väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyn toimenpideohjelman tavoitteena on tunnistaa ja ennalta ehkäistä väkivaltaisia tekoja, joiden tavoitteena on edistää ekstremistisiä aatteita tai ideologioita. Väkivaltaisen ekstremismin ehkäisy on tärkeä osa demokraattisen järjestelmän vahvistamista. Väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyn toimenpideohjelman toimeenpanoon osallistuvat laajasti viranomaiset, järjestöt ja yhteisöt.

3. Väkivaltainen ekstremismi ja sen ennaltaehkäisy

3.1 Väkivaltainen ekstremismi

Väkivaltaiselle ekstremismille ei ole olemassa yhtä selkeää, kansainvälisesti hyväksyttyä määritelmää. Tässä toimenpideohjelmassa ekstremismillä tarkoitetaan radikaalia ideologiaa, oppia tai ääriajattelua, jonka keskeisenä sisältönä on luoda demokraattisten periaatteiden vastaisiin, perusteellisiin yhteiskunnallisiin muutoksiin tähtääviä laittomia toimia ja politiikkaa. Ekstremistisellä väkivallalla tarkoitetaan ekstremistisestä maailmankuvasta motivoitunutta laitonta toimintaa ja väkivaltaa, joka voi äärimmillään johtaa myös terrorismiin¹.

Radikaalit ajatukset eivät ole ekstremismia. Radikalismi voi olla myönteinen, kehittävä ja yhteiskuntaa eteenpäin vievä voima. Ekstremismi taas on lähtökohtaisesti totalitaarista, demokratian vastaista, toimintatavoiltaan ulkoparlamentaarista ja usein laitonta. Väkivallaton ja laittomasta toiminnasta pidättäytyvä ekstremismi ei ole sinällään tuomittavaa, vaikka yhteiskunnan eheyden kannalta suvaitsemattomuudesta ja vihasta kumpuava ääriajattelu onkin huolestuttavaa.

¹Terrorismirikokset kuvataan Suomen rikoslain 34 a luvussa.

Henkilön radikalisoitumisprosessi² voi kestää vuosia tai se voi olla hyvin nopeaa. Ekstremismille on ominaista selkeä, mustavalkoinen viholliskuva, jossa yksittäiset asiat ja henkilöt nähdään jonkin suuremman ryhmän tai tahon edustajina. Ääriajattelusta kumpuava väkivalta voi kohdistua esimerkiksi etnisiin, seksuaalisiin tai uskonnollisiin vähemmistöihin, tiettyihin ammattiryhmiin tai kehen tahansa, joka on ekstremistin maailmankuvassa väärinajattelija ja siten vihollinen. Ekstremismi voi motivoida myös vandalismiin, uhkauksiin tai pelotteluun, jotka aiheuttavat vahinkoja yhteiskunnalle ja häiriöitä sen toiminnalle.

Vain erittäin pieni osa ekstremistisen ääriajattelun omaksuneista, ja jopa pelon ja väkivallan käytön hyväksyvistä, päätyy yrittämään vakavaa väkivallan tekoa ihmisjoukkoa kohtaan. Silti yhdenkin henkilön ajautuminen ekstremismiin voi johtaa äärimmäisiin, ja yhteiskunnan ja sen kansalaisten kannalta erittäin vakaviin väkivaltaisiin tekoihin.

Väkivaltaista ekstremismia ja ääriliikkeisiin liittymistä on tutkittu paljon. Ei ole kuitenkaan löydetty yhtä yksittäistä syytä siihen, miksi yksilö radikalisoituu aina siihen asti, että hän on valmis käyttämään väkivaltaa muita ihmisiä kohtaan. Ilmiön tunnistaminen, ennaltaehkäisy, torjuminen ja sen tutkiminen on haastavaa, koska kyseessä on viime kädessä yksilön sisäinen muutos.

Väkivaltaisen ekstremismin taustalla voi olla muun muassa nuoren ihmisen kehitykseen liittyvä identiteetin etsintä ja suunnan haku omalle elämälle. Syrjinnän, rasismin tai ulkopuolisuuden kokemukset voivat edistää sitä, että nuori on haavoittuvaisempi ekstremistien viestille. Kun yksilö ryhtyy kohentamaan syrjäytynyttä asemaansa ja etsimään uutta suuntaa omalle elämälleen, niin hän on altis erilaisille ajatuksille ja vaikutteille. Ääriliike voi olla yhteiskunnasta syrjäytyneelle nuorelle ensimmäinen yhteisö, jossa hän voi tuntea saavansa arvostusta ja asemaa niin liikkeen sisällä kuin sen ulkopuolella. Tutkimusten mukaan sosiaaliset ja yhteisölliset syyt ovat keskeisiä ryhmään hakeutumisvaiheessa, ja ideologinen sitoutuminen ryhmään tulee usein vasta jäsenyyden myötä. Ekstremismi tarjoaa vahvan, valmiin identiteetin ja samanmielisten yhteisön sosiaalisen tuen. Ryhmän yhteinen ääriajattelu luo tunteen siitä, että oma yhteisö on oikeassa ja muu yhteiskunta väärässä. Sosiaalinen tuki ja ryhmädynamiikka ovatkin usein tärkeässä roolissa radikalisoitumisprosessissa. Tämä tiivis yhteys samalla tavalla ajattelevien kanssa voi syntyä myös virtuaalimaailmassa.

Radikalisoitumiseen voivat motivoida yksittäiset tapahtumat, jotka antavat kipinän ääriajattelulle tai vievät sitä pidemmälle. Kokemukset, jotka altistavat radikalisoitumiselle, liittyvät usein epäoikeudenmukaisuuteen ja syrjintään. Myös muiden kärsimykseen tai loukkauksiin samaistuminen median tai Internetin välityksellä voi lisätä ekstremistien viestin houkuttelevuutta.

Ääriliikkeet yrittävät aktiivisesti rekrytoida yhteisöönsä uusia jäseniä. Itseään etsivä, turhautunut ja eri tavoin haavoittuvassa asemassa oleva nuori voi olla altis tällaiselle viestille. Ääriliikkeet myös kohdistavat rekrytointitoimintaa näihin nuoriin. Rekrytoinnissa käytetään hyväksi radikalisoitumista motivoivia aiheita, kuten koettuja epäoikeudenmukaisuuksia ja yhteistä viholliskuva. Ääriliikkeeseen liitytään usein tutun henkilön kautta. Internetin merkitys niin rekrytointipaikkana kuin ekstremistisen propagandan levittämisen välineenä lisääntyy edelleen.

² Toimenpideohjelmassa radikalisoitumisella tarkoitetaan väkivaltaista, ekstremististä radikalisoitumista.

3.2 Väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisy

Väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyn vastuu on koko yhteiskunnalla ja kaikilla niillä viranomaisilla, jotka osana omaa työtään voivat tunnistaa ja ennalta ehkäistä väkivaltaisen ekstremismin varhaisia merkkejä. Väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisy edellyttää myös kansalaisyhteiskunnan osallistumista. Väkivaltainen ekstremismi on uhka demokraattiselle järjestelmälle ja perustuslaissa vahvistetuille oikeuksille, kuten yhdenvertaisuudelle, oikeudelle elämään, henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen.

Vihan tunne luo pohjaa ekstremistiselle ajattelulle. Vihasta kumpuavan ääriajattelun ennaltaehkäisyssä keskeistä on luottamus toimivaan demokraattiseen järjestelmään, jossa kaikilla kansalaisilla on mahdollisuus vaikuttaa tärkeiksi kokemiinsa asioihin. Syrjäytyminen, näköalattomuus ja ulkopuolisuuden tunne luovat kasvualustaa ekstremistiselle ajattelulle. Yhteiskunnassa laajasti toteutettavat toimet syrjäytymisen ehkäisemiseksi ovat keskeisiä väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisemiseksi. Toimet erityisesti nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi, koulupudokkaiden määrän vähentäminen, työttömyyden ehkäisy, onnistunut kotoutuminen, koulutus ja kieli-taito ovat kaikki toimia, jotka lisäävät yhteiskunnan eheyttä ja torjuvat ääriajattelua.

Väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisy vaatii myös kohdennettuja toimia, joilla voidaan vaikuttaa ekstremististen ideologioiden ja aatteiden houkuttelevuuteen ja tunnistaa, auttaa ja tukea niitä henkilöitä, joiden riski ryhtyä tekemään väkivaltaisia ekstremistisiä tekoja on suuri.

4. Väkivaltainen ekstremismi Euroopassa ja Pohjoismaissa

4.1 Väkivaltainen ekstremismi Euroopan unionin maissa

Euroopan poliisivirasto Europol julkaisee vuosittain raportin terrorismin uhkasta Euroopan unionin alueella³. Raportissa väkivaltainen ääriajattelu ja siitä motivoitunut terrorismi jaetaan viiteen ryhmään: uskonnollinen, separatistinen, äärivasemmistolainen ja anarkistinen, äärioikeistolainen ja yhden asian terrorismi, kuten radikaali eläinoikeusliike.

³EUROPOL TE-SAT 2012. *EU Terrorism Situation and Trend Report*. Euroopan poliisivirasto Europol kokoaa jäsenvaltioiden kontribuutioiden perusteella vuosittain terrorismin tilanne- ja trendiraportin, josta selviää terrorismin ja ääriliikkeiden nykytila ja niiden muodostama uhka. Europolin tilanne- ja trendiarvio on laadittu EU:n jäsenvaltioiden, kolmansien maiden ja esim. Interpolin ja Eurojustin kontribuutioiden perusteella. Tämä ns. TE-SAT -raportti antaa lainvalvontaviranomaisille, päättäjille ja suurelle yleisölle kattavan kuvan terrorismin ja ekstremismin tilanteesta ja kehityksestä Euroopassa.

EU:n jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten arvioiden mukaan Euroopan suurin uhka on radikaali-islamismista ja al-Qaidan ideologiasta motivoitunut terrorismi, jonka tavoitteena on yleisesti ollut suuren kokoluokan ja useita uhreja vaativan iskun toteuttaminen. Euroopan unionin alueella pidätettiin vuonna 2011 122 ihmistä radikaali-islamismista motivoituneeseen terrorismiin liittyvistä rikoksista. Näistä merkittävä osa on ollut joko pienen autonomisen ääriyhmän jäseniä, tai yksin radikalisoituneita, itsenäisiä toimijoita. Vuonna 2011 Euroopassa ei tapahtunut yhtään radikaali-islamistisesti motivoitunut terrori-iskua⁴. Edellisenä vuonna tapahtui kolme radikaali-islamismista motivoitunutta terrori-iskua tai niiden yritystä. Näistä kaksi tapahtui Tanskassa ja yksi Ruotsissa. Europol arvioi, että Pohjoismaihin ja Saksaan kohdistuva uhka on noussut vuoden 2011 aikana.

Väkivaltaan yllyttävää, radikaali-islamistista propagandaa levitetään aktiivisesti Internetissä. Internetin ja keskustelufoorumien propagandalla voi olla vahva tukivaikutus haavoittuvan yksilön radikalisoitumiseen. Materiaalia on helposti ja laajasti saatavilla monilla eurooppalaisilla kielillä. Väkivaltaisella viestillä pyritään kohdennetusti radikaloimaan ja rekrytoimaan länsimaalaisia nuoria. Ennaltaehkäisyn kannalta on huolestuttavaa, että propagandassa kannustetaan toimimaan ja iskemään yksin, ilman ryhmän tukea.

Nationalismista ja etnisyydestä kumpuava separatistinen ääriajattelu on määrällisesti suurin terrori-iskujen taustalla oleva ekstremismin muoto Euroopan unionin alueella. Vuonna 2011 raportoitiin 110 separatistisesti motivoitunutta terrori-iskua ja 247 pidätystä. Separatistinen ääritoiminta ja sen uhka koskettaa eniten Ranskaa, Espanjaa ja Irlantia; pidätyksistä 235 tapahtui näissä maissa.

Euroopan unionin alueella tapahtui vuonna 2011 yhteensä 37 ääriivasemmistolaiseen tai anarkistiseen ekstremismiin liittyvää terrori-iskua. Iskujen määrä on laskenut hieman vuodesta 2010, mutta pidätyksiä on ollut edellistä vuotta enemmän. Vuonna 2011 pidätetyistä 42 henkilöstä suurin osa on kuulunut, tai heidän on epäilty kuuluvan, johonkin luokiteltuun terroristijärjestöön. Anarkististen ryhmien toiminta on muuttunut aiempaa väkivaltaisemmaksi ja iskut on kohdistettu valtion toimijoita kohtaan. Vuonna 2010 ääriivasemmistolainen ja anarkistinen terrorismi vaati kuusi kuolonuhria Kreikassa.

Anarkistiset ryhmät ovat aktiivisimpia Kreikassa, Italiassa ja Espanjassa. Ryhmien toiminta on yhä kansainvälisempää ja eri maiden anarkistiryhmien välillä on keskinäistä solidaarisuutta. Vuonna 2011 lähetettiin useita kirjepommeja eri puolille Eurooppaa. Iskuista otti vastuun italialainen anarkistiryhmä FAI, joka on viitannut pommiensa olevan solidaarisuuden osoitus kreikkalaiselle anarkistiryhmälle. Huonontunut taloustilanne on lisännyt anarkistista liikehdintää myös muissa Euroopan unionin maissa, mutta ryhmien tavoite on kuitenkin toistaiseksi ollut lähinnä taloudellisten vahinkojen aiheuttaminen ja huomion saaminen toiminnalleen. Pohjoiseurooppalaisten anarkistiryhmien väkivalta on kohdistunut perinteisesti äärioikeistolaisiin ryhmiin ja henkilöihin. Äärioikeistolaisten ja anarkististen ryhmien yhteenotot ovat muuttuneet viime vuosina yhä kovemmiksi ja väkivaltaisemmiksi.

Euroopan unionin alueella tapahtui vuonna 2011 yksi äärioikeistolaisesti motivoitunut terrori-isku⁵, ja viisi henkilöä pidätettiin äärioikeistolaisesti motivoituneeseen terrorismiin liittyvistä rikoksista⁶. Europol on esittänyt arvion, jonka mukaan äärioikeistolaisesti motivoitunut terrorismi ei muodosta uhkaa Euroopan unionin jäsenvaltioiden valtioturvateille. Näiden ryhmien toiminta voi olla kuitenkin haitallista paikallistason yhteisöjen eheydelle. Äärioikeistolainen väkivalta näkyykin tilastoissa etnisiin, uskonnollisiin ja seksuaalisiin vähemmistöihin kohdistuvana viha-

⁴ Kaksi Yhdysvaltain sotilasta kuoli uskonnollisesti motivoidussa iskussa Frankfurtin lentokentällä maaliskuussa 2011. Saksan lainsäädännön mukaan tekoa ei kuitenkaan katsota terrori-iskuksi.

⁵ Tuhopolttoisku Espanjassa.

rikollisuutena. Väkivaltaa esiintyy myös yhteenotoissa ääriivasemmistolaisten tai anarkististen, ns. antifasististen ryhmien kanssa. Äärioikeistolainen toiminta on ammattimaistumassa ja propagandatoiminta verkossa on lisääntynyt.

Norjassa heinäkuussa 2011 tapahtuneita vakavia terrori-iskuja ei motivoinut perinteinen, kansallissosialismia ihannoiva äärioikeistolaisuus. Iskujen tekijän maailmankuvaa on luonnehdittu yksilölliseksi ja omintakeiseksi sekoitukseksi äärikonservatiivisuutta, muukalaisvastaisuutta ja Euroopan "islamisaation" vastustamista. Norjan tapahtumat voidaan nähdä tietyn trendin heijastumana. Äärioikeistolaiset ryhmät ovat Euroopassa etsimässä uutta kannattajakuntaa profiloitumalla maanosan "islamisoitumisen" vastustajiksi. Tämän tyyppisten liikkeiden sanoma on jyrkkä ja suvaitsematon, mutta monissa eurooppalaisissa maissa on kuitenkin katsottu, että nämä ryhmät ovat laillisia kansalaistoimijoita⁷.

Radikalisoitumisen ennaltaehkäisyn päävastuu on Euroopan unionissa jäsenmailla. Radikalisoitumista ehkäistään kansallisella, alueellisella ja paikallisella tasolla. Euroopan unionin tehtävänä on edistää väkivaltaisen ekstremismin ehkäisyyn liittyvän tiedon ja kokemusten vaihtoa jäsenmaiden välillä. Euroopan unionin radikalisoitumisen ja rekrytoinnin vastainen strategia valmistui vuonna 2005⁸. Ennaltaehkäisyn strategiassaan Euroopan unionin jäsenmaat sitoutuvat estämään terrorismiin rekrytoimisen, sekä varmistamaan, että enemmistön ääni voittaa ekstremistien äänen. Lisäksi tavoitteena on edistää turvallisuutta, oikeudenmukaisuutta, demokratiaa ja kaikkien tasa-arvoisia mahdollisuuksia. Eurooppa-neuvosto hyväksyi vuonna 2009 oikeus- ja sisäasioiden monivuotisen ohjelman vuosille 2010–2014. Tässä niin sanotussa Tukholman ohjelmassa vahvistetaan radikalisoitumisen ennaltaehkäisyn tärkeys terrorismin torjunnassa. Euroopan unionin sisäisen turvallisuuden strategiassa vuonna 2010 korostetaan ennaltaehkäisyn tärkeyttä. Syksyllä 2011 komissio lanseerasi Euroopan laajuisen radikalisoitumisen tietoisuusverkoston (Radicalisation Awareness Network RAN) yhdessä alueiden komitean kanssa. Verkoston tehtävänä on levittää tietoisuutta radikalisoitumisesta sekä välittää tietoa vastakertomuksen tuottamisesta ja terroristien narratiivin haastavasta viestinnästä.

⁶ *Pidätykset tapahtuivat Saksassa ja ne liittyivät poliittisesti motivoituneeseen murhasarjaan vuosina 2001–2007.*

⁷ Esimerkiksi English Defence League, joka on sallittu ja laillinen, mutta sanomaltaan hyvin jyrkkä ja vastakkainasettelua lietsova.

⁸ 14781/1/05. Strategian sanamuotoja on myöhemmin tarkistettu niin, että strategia ei leimaa tiettyä ihmisryhmää tai uskontoa.

4.2 Väkivaltainen ekstremismi Pohjoismaissa

4.2.1 Ruotsi

Ruotsin turvallisuuspoliisi Säpo on arvioinut, että maassa on noin 200 aktiivista, väkivaltaisesta islamismista motivoitunutta henkilöä.⁹ Joulukuussa 2010 Tukholman ydinkeskustassa irakilaistaustainen ruotsalaismies räjäytti itsensä keskellä jouluruuhkaa. Isku olisi pahimmillaan voinut aiheuttaa suuriakin henkilövahinkoja, mutta miehen kaksi pommia eivät räjähtäneet odotetun lailla. Mies perusteli terroritekoaan Ruotsissa ja Tanskassa julkaistuilla, loukkaaviksi koetuilla pilakuvilla ja Afganistanin sotatoimilla.¹⁰

Ruotsissa on ollut jo pidemmän aikaa järjestäytyneitä äärioikeistolaisia, ideologialtaan kansallissosialistisia ryhmiä. Esimerkkejä näistä ovat Svenskarnas Parti (SvP) ja Svenska Motståndsrörelsen (SMR). Äärioikeiston, josta Ruotsissa käytetään termiä white power-ryhmät, kahteen vuosittaiseen päätaphtumaan, ns. Salem-marssiin ja itsenäisyyspäivän kulkueeseen, osallistuu arviolta noin tuhat henkilöä. Äärioikeiston ja ääriivasemmiston, jota Ruotsissa kutsutaan nimellä autonominen liike, välillä on ollut useita väkivaltaisia yhteenottoja erilaisten kokoontumisten ja marssien yhteydessä.

Ruotsi julkaisi väkivaltaisen ekstremismin vastaisen ohjelman joulukuussa 2011¹¹. Ohjelman nimen - Action plan to safeguard democracy against violence-promoting extremism - mukaisesti se keskittyy puolustamaan

demokratiaa väkivaltaiselta ääriajattelulta. Ekstremismin ennaltaehkäisyn painopisteenä on äärioikeistolaisuus, ääriivasemmistolaisuus ja väkivaltainen islamismi. Ohjelman tavoitteena on lisätä tietoisuutta demokraattisista arvoista ja tietoa väkivaltaisista ääriilikkeistä.

⁹ *Violence-promoting Islamist extremism in Sweden. Säkerhetspolisens 2010.*

¹⁰ *Ruotsin turvallisuuspoliisin vuosikertomus 2010.*

¹¹ *Regeringens skrivelse 2011/12:44. Handlingsplan för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism.*

4.2.2 Tanska

Tanska on pysynyt pitkään radikaali-islamistisen, väkivaltaan yllyttävän propagandan viholliskohteena tanskalaisen sanomalehden julkaistua loukkaaviksi koettuja pilakuvia. Tanskassa on paljastettu useita iskusuunnitelmia pilakuvien piirtäjää, Kurt Westergaardia ja pilakuvat julkaisutta Jyllands Posten -sanomalehteä vastaan. Maassa on myös 2000-luvulla paljastettu terrorismisuunnitelmia, joiden taustalla ovat olleet Tanskassa syntyneet tai varttuneet henkilöt.

Äärioikeistolaisesti tai ääriivasemmistolaisesti motivoitunut ekstremistinen väkivalta on Tanskassa keskittynyt äärioikeistolaisten ja ns. antifasististen ryhmien keskinäiseen kamppailuun. Tanskan turvallisuuspalvelu PET on arvioinut kahden ääriryhmän yhteenottojen tulevaisuudessa lisääntyvän ja eskaloituvan. Ääriivasemmiston ja äärioikeiston propagandassa on myös aktiivisesti yllytetty väkivaltaisiin toimiin vastapuolen marsseja, konsertteja ja kokouksia vastaan. Molemmilla ryhmillä on yhteyksiä ulkomaille ja toiminta onkin usein rajat ylittävää.

Tanskan ekstremismin vastainen toimintasuunnitelma julkaistiin tammikuussa 2009¹². Toimintasuunnitelmalla on kaksi päätavoitetta. Ensimmäisenä tavoitteena on suoraan ja kohdennetusti puuttua niihin syihin ja prosesseihin, jotka voivat johtaa nuoren liittymiseen ääriilikkeeseen. Toisena tavoitteena on vahvistaa tanskalaista demokratiaa ja kitkeä ekstremismin rakenteellisia tekijöitä.

¹² *A common and safe future. Action plan to prevent extremist views and radicalization among young people.*

4.2.3 Norja

Norjan turvallisuuspoliisi PST arvioi radikaalien islamistiryhmien olevan edelleen suurin ekstremistinen uhka Norjassa. Turvallisuuspoliisin mukaan muutama karismaattinen johtaja tekee aktiivista työtä radikalisoitumisen edistämiseksi ja ylistää väkivallan käyttöä keinona saada poliittista valtaa. Norjassa on pidätetty henkilöitä terroritekojen suunnittelusta, esimerkkinä kesän 2010 pidätykset. Turvallisuuspoliisin mukaan uhkan muodostavat Norjassa kasvaneet henkilöt, jotka näkevät Norjan vihollisenaan.

Äärioikeistolaisten ryhmien muodostamaa uhkaa pidetään Norjassa edelleen varsin pienenä, ja ryhmien yritykset rekrytoida lisää jäseniä ovat pääosin epäonnistuneet.

Toimintaohjelma väkivaltaisen radikalisoitumisen ja väkivaltaisten ääriilikkeiden ehkäisemiseksi julkaistiin Norjassa loppuvuodesta vuonna 2010¹³. Ohjelmassa arvioidaan eri ääriilikkeiden esiintymistä Norjassa ja syitä niiden syntymiseen. Toimintaohjelmassa korostetaan luottamusta viranomaisiin kohtaan ääriilikkeiden toiminnan ennaltaehkäisyn keskeisenä edellytyksenä. Ohjelmassa käydään läpi oikeuslaitoksen ja poliisitoimen sekä muiden toimijoiden vastuut ja mahdollisuudet ekstremismin ennalta ehkäisemiseksi ja korostetaan myös ulkopoliitiikan keinoja.

¹³ *Collective security - a shared responsibility. Action plan to prevent radicalization and violent extremism.*

5. Väkivaltainen ekstremismi Suomessa

5.1 Väkivaltaisen ekstremismin uhka suomalaiselle yhteiskunnalle

Suomessa ekstremistinen väkivalta ei muodosta uhkaa valtion rakenteille. Sen voidaan arvioida olevan mahdollinen turvallisuusuhka lähinnä yksittäisille henkilöille ja toimijoille. Uhka saattaa kohdistua myös muutamien ulkomaiden maassamme sijaitseviin intresseihin, kuten suurlähetystöihin. Suomessakaan ei kuitenkaan voida pois sulkea mahdollisuutta yksittäisen radikalisoituneen henkilön tekemään terroristiseen tai vakavaan väkivallan tekoon.

Koulusurmia on tapahtunut eri puolilla maailmaa, suuri osa niistä on tehty Yhdysvalloissa. Suomessa on tapahtunut kaksi koulusurmaa, Jokelan koulusurma marraskuussa 2007 ja Kauhajoen koulusurma syyskuussa 2008. Koulusurmaajien taustalla on lähes aina mielenterveyden ongelmia ja koulukiusaamista. Surmaaajien ajatusmaailmasta on löytynyt usein myös viitteitä varsin äärimmäisistä ajatuksista ja ihmisvihasta. Koulusurmat ja niiden kaltaiset väkivallan teot eroavat monella tavalla yleisimmistä henkirikoksista, ja niiden ennaltaehkäisyssä on yhteisiä piirteitä väkivaltaiseen ekstremismin ennaltaehkäisyn kanssa.

Suomen muslimiyhteisö on heterogeeninen ja pääasiassa maltillinen. Väkivaltaiset, radikaali-islamistiset näkemykset eivät liity Suomessa yhteisöihin vaan ne ovat yksilötason ongelmia. On olemassa vahvoja viitteitä siitä, että Suomesta on pyritty tukemaan islamistisesti motivoitunutta terroristista toimintaa lähtömaissa tai konfliktialueella¹⁴. Suomessa oleskelevien yksittäisten radikaali-islamististen henkilöiden epäillään myös osallistuneen terroristiryhmien taisteluihin tai aseelliseen koulutukseen kriisialueella. Taisteluihin osallistuneilla ja taistelukoulutuksen saaneilla henkilöillä voidaan yleisesti katsoa olevan kohonnut alttius toteuttaa väkivaltaisia tekoja.

Ruotsin ja Tanskan esimerkit osoittavat, että tilanne voi muuttua ratkaisevasti huonommaksi yksittäisen laukaisevan tapahtuman seurauksena. Tanska ja Ruotsi ovat olleet useiden vuosien ajan islamistisen vihapropagandan kohteena maiden lehtien julkaistua loukkaaviksi koettuja pilakuvia. Väkivaltaisen ekstremismin ja terrorismin uhkan kannalta on huolestuttavaa, jos Suomi profiloituu kansainvälisessä, väkivaltaan yllyttävässä, radikaali-islamistisessa propagandassa niin sanotuksi vihollismaaksi. Tämä saattaisi myös radikalisoida yksittäisiä henkilöitä ja nostaa heidän valmiutta väkivaltaiseen tai jopa terroristiseen toimintaan.

Pohjoismaiden muuttumisesta radikaali-islamistisen terrorismin tukialueesta iskujen kohdealueeksi saattaa olla heijastevaikutuksia jatkossa myös Suomessa. Iskusuunnitelmat ovat olleet useasti multietnisiä ja maiden rajat ylittäviä. On mahdollista, että Suomessa oleskelevat radikaali-islamistit pyrkivät jatkossa osallistumaan muualla Pohjoismaissa toteutettavaan terroritekoon.

Ääriivasemmistolaisen, anarkistisen, äärioikeistolaisen tai ns. yhden asian ekstremismin muotojen ei arvioida olevan uhka Suomen valtiorakenteita tai kriittisiä järjestelmiä kohtaan. Ääriivasemmistolainen ja anarkistinen liikehdintä on ollut varsin maltillista ja rauhanomaista verrattuna muuhun Eurooppaan. Vuonna 2011 Suomessa

¹⁴ Suomen ensimmäinen terrorismirikokseen liittyvä esitutkinta käynnistettiin syyskuussa 2011.

tapahtui kuitenkin useita tuhopolttoja ja muita sabotaasiluonteisia vahingontekoja, joista anarkistit ovat ottaneet julkisesti vastuun. Jos anarkistiset tahot ovat näiden rikosten taustalla, se tarkoittaisi anarkistisen liikkeen konkreettista radikalisoitumista, ja Euroopassa käytössä olevien militanttien toimintamallien rantautumista myös Suomeen.

Äärioikeistolainen toiminta on ollut pitkään Suomessa hyvin pienimuotoista ja marginaalista. Viimeisen vuoden aikana on kuitenkin havaittu paikallisten skinhead-yhteisöjen aktivoitumista. Rasistista liikehdintää on havaittu niillä paikkakunnilla, joihin on lyhyessä ajassa tullut suhteellisen paljon maahanmuuttajia. Äärioikeistolainen väkivalta ilmenee lähinnä rasistisesti motivoituneina pahoinpitelyinä ja kohtaamisissa tapahtuvana katuväkivaltana. Suomalaisen äärioikeiston toiminta on keskittynyt enimmäkseen propagandan levittämiseen internetissä sekä mm. tarrojen ja lentolehtisten avulla. Suomalaisilla äärioikeistolaisilla henkilöillä on kytköksiä myös muihin maihin.

Yksittäiset, jyrkän ekstremistiset henkilöt, muodostavat vaikeasti ennakoitavan turvallisuusuhan yhteiskunnalle. Näiden yksinäisten toimijoiden tunnistaminen on hyvin haasteellista, sillä he eivät ole osa mitään ääriryhmää.

5.2 Väkivaltaisen ekstremismin kehitykseen vaikuttavia yhteiskunnallisia tekijöitä

Viimeisen vuosikymmenen aikana on noussut vahvasti esille syrjäytymisen vaikutukset turvallisuuteen. Valtioneuvoston periaatepäätöksissä sisäisen turvallisuuden ohjelmista ja myös Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa on syrjäytyminen määritelty sisäisen turvallisuuden suurimmaksi uhkaksi. Ekstremismia on ennaltaehkäissyt suomalaisten eurooppalaisittain poikkeuksellisen korkea luottamus viranomaisiin ja instituutioihin. Suomessa ei ole viimeisten vuosikymmenten aikana ollut merkittävää aggressiivisen mellakoinnin kulttuuria.

Suomalaisten nuorten hyvinvointi on kokonaisuutena katsoen hyvä. Pieni joukko nuoria syrjäytyy kuitenkin jo varsin varhaisessa vaiheessa yhteiskunnasta. Syrjäytyneitä nuoria on noin viisi prosenttia 15–29 vuotiaista. Nämä yli 50 000 nuorta eivät opiskele eivätkä käy töissä, eikä heillä ole peruskoulun lisäksi muuta koulutusta. Syrjäytymisen kovassa ytimessä on noin 32 500 nuorta. He eivät ole rekisteröityneet työttömiksi työnhakijoiksi eikä heitä näy missään tilastoissa. Merkillä pantavaa on, että syrjäytyminen on erityisesti nuorten miesten ongelma, kun vuonna 2010 kaksi kolmasosaa syrjäytyneistä nuorista oli miehiä.¹⁵

Yhteiskunnan ulkopuolelle ja syrjäytymisen kovaan ytimeen ajautuneista nuorista lähes neljänneksellä on maahanmuuttajatausta. Näiden nuorten syrjäytyminen liittyy usein epäonnistuneeseen kotoutumiseen. Vaikka nuorisotyöttömyys on Suomessa matala verrattuna moneen muuhun Euroopan maahan, kuten Espanjaan ja Kreikkaan, on vieraskielisten nuorten syrjäytymisprosentti¹⁶ yli viisinkertainen suomen- tai ruotsinkielisiin nuoriin. Maahanmuuttajataustaisten henkilöiden on huomattavasti vaikeampi päästä Suomen työ- ja koulutusmarkkinoille kuin kantaväestön. Maahanmuuttajien työttömyys oli työ- ja elinkeinoministeriön vuoden 2011 työllisyyskertomuksen mukaan 2,5-3-kertainen koko väestöön verrattuna. Eri kansallisuus- ja kieliryhmien välillä on kuitenkin suuria eroja. Vaikeinta työllistyminen on ollut pakolaisina Suomeen tulleilla afganistanilaisilla, irakilaisilla ja somaleilla.

Suomalaisten nuorten valmius laittomaan yhteiskunnalliseen toimintaan on lisääntynyt. Suomessa vuonna 1999 valmiutta laittomaan toimintaan osoitti vain 3 % nuorista, mutta vuonna 2009 vastaava luku oli 9 %. Tällöin suomalaisten nuorten valmius laittomaan toimintaan ylitti selkeästi muiden Pohjoismaiden tason. Huolestuttavaa on, että maahanmuuttajiin kriittisesti ja laittomaan toimintaan myönteisesti suhtautuvien nuorten määrä on

¹⁵ Hukassa - Keitä ovat syrjäytyneet nuoret? Evan analyysi, No 19. 1.2.2012. Myrskylä.

¹⁶ 15–29 -vuotias, jolla ei ole peruskoulun jälkeistä koulutusta, ja joka ei opiskele tai käy töissä.

kasvanut Suomessa suhteessa muuhun Eurooppaan. Nämä nuoret hyväksyvät myös väkivallan käytön merkittävästi useammin kuin vastaavat eurooppalaiset ryhmät. Suomessa suhtaudutaan kriittisemmin myös eri etnisten ryhmien tasavertaisiin oikeuksiin.¹⁷

Euroopan unionin perusoikeusvirasto toteutti vuonna 2008 laajan, koko Euroopan kattavan kyselytutkimuksen vähemmistöjen kokemasta syrjinnästä. Tässä kyselyssä Suomen somalivähemmistö erottui syrjinnän ja rasismien kokemuksillaan. Kolmasosa somalivähemmistöstä oli kokenut rasistista väkivaltaa, väkivallan uhkaa tai vakavaa uhkailua viimeisen vuoden aikana. Syrjinnän ja rasismien kokemukset jäivät usein ilmoittamatta, ja näin ne eivät näy viranomaisten tilastoissa.

Väkivaltaiset ääriliikkeet saavat vaikutteita ulkomailta. Ne ovat myös kiinteästi kytköksissä omaan yhteiskuntaansa ja paikallistason ongelmiin. Henkilön tai ryhmän radikalisoitumiseen voi vaikuttaa globaalit tapahtumat ja henkilön omassa elämässä koetut ongelmat. Yhteiskunta on sitä vastustuskykyisempi väkivaltaiselle ääriajattelulle, mitä paremmin sen kansalaiset kokevat voivansa vaikuttaa omiin asioihinsa. Ekstremismin tärkein vastavoima on toimiva demokraattinen järjestelmä, yhteiskunnan avoimuus ja vahva osallisuus.

Yhteiskunnan jakaantuminen ja alueellinen segregaatio on Suomessa vielä varsin vähäistä verrattuna useaan muuhun Euroopan maahan. Suomeen ei ole muodostunut ekstremismin kannalta huolestuttavia ongelmalahioita, joissa turhautuminen, työttömyys ja toimeentulovaikeudet, syrjäytyminen ja luottamuksen puute kasaantuvat jollekin ryhmälle. Koulutuspolitiikka ja asuntopoliittiset valinnat ovat ennalta ehkäisseet eri väestöryhmien segregatiota ja yhteiskunnan polarisaatiota. Väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyn kannalta on erittäin tärkeää säilyttää tekijät, jotka vahvistavat suomalaisen yhteiskunnan kykyä vastustaa väkivaltaisia ääriliikkeitä.

Suomalaisen yhteiskunnan erityispiirre on ollut vahva kansalaisjärjestötoiminta, jota tuetaan myös valtion varoista. Tämä on edistänyt toiminnan kanavoitumista laillisiin ja demokraattisen järjestelmän kautta vaikuttaviin järjestöihin. Suomalaiselle päätöksenteolle on toisen maailmansodan jälkeen ollut ominaista pyrkimys yhteiskunnalliseen konsensukseen ja vastakohtien välttämiseen.

Eri ääriryhmät toimivat samassa ympäristössä. Ne vaikuttavat toisiinsa ja ruokkivat toisiaan. Yhden ryhmän aktivoituminen voi heijastua toiseen. Ääriaseemistolaiset tai anarkistiset, antifasistiset liikkeet ovat aktivoituneet muissa maissa vastavoimana äärioikeiston kasvaneelle liikehdinnälle. Äärioikeisto voi taas saada lisää kannattajia esimerkiksi silloin, kun paikallisesti nopeasti lisääntynyt maahanmuutto koetaan uhkana. Islamistisen radikalisoitumisen yhdeksi taustatekijäksi on tunnistettu rasismien, syrjinnän ja ulkopuolisuuden kokemukset. Talous- taantuma, suomalaisen yhteiskunnan muutokset ja perinteisen konsensusajattelun mahdollinen murentuminen voivat kiristää yleistä ilmapiiriä ja lisätä yhteiskunnallisia jännitteitä. Tämä saattaa lisätä aatteellisesti jyrkempien protestiliikkeiden suosiota.

Haasteena on ehkäistä kansainvälisten radikaalien ja väkivaltaisten toimintamallien tulo Suomeen. Kansainvälisten toimijoiden kehitys voi radikalisoida kotimaisia ääriliikkeitä. Globaalit, ja usein vaikeasti ennakoitavat ilmiöt, kuten sodat tai konfliktit, tai yksittäiset tunteita herättävät tapahtumat voivat toimia laukaisevana tekijänä henkilön tai ryhmän radikalisoitumiselle.

¹⁷ Nuorisotutkimus 1/2012, Suutarinen ja Törmäkangas

6. Toimenpiteet väkivaltaisen ekstremismin ennalta ehkäisemiseksi

Päävastuu väkivaltaisen ekstremismin ennalta ehkäisemisessä on valtioilla, niiden keskusjohdolla sekä alueellisilla ja paikallisilla viranomaisilla. Tehokas ennalta ehkäisevä toiminta edellyttää laajaa yhteistyötä viranomaisten välillä sekä kansalaisyhteiskunnan kanssa tehtävää yhteistyötä.

Euroopan unioni edellyttää, että jäsenvaltiot toimivat aktiivisesti väkivaltaisen ekstremismin ennalta ehkäisemiseksi. Unioni tukee jäsenvaltioiden toimia edistämällä hyvien käytäntöjen levittämistä jäsenvaltioiden välillä sekä tukemalla muuta yhteistyötä jäsenvaltioiden kesken. Jäsenvaltiot raportoivat säännöllisesti toimistaan väkivaltaisen ekstremismin ehkäisemiseksi Euroopan unionille.

Toimenpideohjelman tavoitteena on ennalta ehkäistä ja torjua väkivaltaisia tekoja, joita perustellaan ekstremistisillä ajatuksilla ja ideologioilla. Yhteistä näille ekstremistisille ajatuksille ja ideologioille on, että ne hyväksyvät väkivallan käytön muita ihmisiä kohtaan keinona edistää omia tavoitteita. Ekstremistiset ideologiat ja aatteet eivät kunnioita kansainvälisissä sopimuksissa ja perustuslaissa vahvistettuja ihmisoikeuksia ja yhdenvertaisuuden periaatteita eivätkä noudata demokraattisen järjestelmän mukaisia toimintaperiaatteita.

Ekstremistisillä ajatuksilla ja ideologioilla väkivaltaisia tekoja perustelevat henkilöt voivat olla ääriryhmän jäseniä tai he voivat toimia niiden ulkopuolella, ns. yksinäisinä toimijoina. Ryhmät voivat olla tiiviitä tai löyhemmin organisoituja. Ne voivat olla myös verkossa virtuaalisesti toimivia ryhmiä joiden jäsenet eivät tapaa fyysisesti. Tällöin raja ryhmän jäsenen ja ns. yksinäisen toimijan välillä voi olla varsin hankala määritellä.

Toimenpideohjelmassa päätettyjen toimenpiteiden toimeenpanoa ja vaikutuksia seurataan ja niistä raportoidaan säännöllisesti.

6.1 Tehostetaan yhteistyötä väkivaltaisen ekstremismin ennalta ehkäisemiseksi

Väkivaltaisen ekstremismin tehokasta ennaltaehkäisyä voidaan toteuttaa tehokkaasti laajassa yhteistyössä eri viranomaisten välillä. Se edellyttää myös yhteistyötä kansalaisyhteiskunnan kanssa. Väkivaltaisen ekstremismin ehkäisyn kannalta keskeistä on eri toimijoiden välinen avoin vuorovaikutus sekä kokemusten ja hyvien käytäntöjen levittäminen. Edellä esitetyn johdosta on tärkeää, että väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyä ei tehdä osana terrorismin torjuntaa.

Väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisy edellyttää yhteistyötä keskeisten viranomaisten välillä. Opettajat, sosiaalityöntekijät, terveydenhuollon henkilöstö ja nuorisotyöntekijät ovat perustyötä tehdessään tilanteissa, joissa on mahdollista havaita väkivaltaisen ekstremistisen ajattelun varhaisia merkkejä. Poliisi on tärkeä asiantuntija väkivaltaiseen ekstremismiin liittyvissä kysymyksissä ja voi asiantuntemuksellaan tukea muita viranomaisia ennalta ehkäisevässä työssä.

Väkivaltaisten tekojen estämisen kannalta on keskeistä, että näihin varhaisiin merkkeihin tartutaan. Yksittäisen viranomaisen voi olla hankala ryhtyä yksin toimimaan tilanteessa. Tästä syystä tarvitaan verkostomaista yhteistyötä, jossa eri alueiden ammattilaiset voivat keskustella tilanteesta ja sopia siihen parhaiten sopivista menettelytavoista. Pysyvä yhteistyöryhmä luo edellytykset moniammatillisen osaamisen kehittymiselle väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyssä.

Paikallista yhteistyötä tukee kansallinen yhteistyö, jossa on edustajat väkivaltaisen ekstremismin ehkäisyn kannalta keskeisistä viranomaisista. Kansallinen yhteistyöverkosto seuraa väkivaltaisen ekstremismin tilannetta ja sen kehitystä Suomessa ja kansainvälisesti sekä ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin ennaltaehkäisyn tehostamiseksi. Kansallinen yhteistyöryhmä tekee laajasti yhteistyötä kansalaisyhteiskunnan kanssa väkivaltaisen ekstremismin ennalta ehkäisemiseksi.

Toimenpiteet:

- 1.** Käynnistetään paikallinen viranomaisten välinen yhteistyö väkivaltaisen ekstremismin ennalta ehkäisemiseksi muodostamalla poliisin ennalta estävän toiminnan yhteyteen yhteistyöverkosto, jossa ovat edustettuina aiheen kannalta keskeiset viranomaiset. Yhteistyön pilottiyksikkönä toimii Helsingin poliisilaitos, ja yhteistyöryhmät perustetaan Ouluun, Tampereelle ja Turkuun.

Paikalliset yhteistyöryhmät seuraavat väkivaltaiseen ekstremismiin liittyviä ilmiöitä ja niiden kehitystä alueella sekä valmistelevat tarvittavat toimenpiteet havaittuihin ilmiöihin puuttumiseksi. Paikalliset yhteistyöryhmät levittävät tietoa ja osaamista väkivaltaisen ekstremismin ilmiöistä muille viranomaisille ja sidosryhmille. Paikalliset yhteistyöryhmät tekevät yhteistyötä käsiteltävän aiheen kannalta keskeisten kansalaisyhteiskunnan edustajien kanssa väkivaltaisen ekstremismin ennalta ehkäisemiseksi.

Toteutus:

Yhteistyöryhmien työn käynnistäminen 2012, jonka jälkeen pysyvää toimintaa.

Vastuu:

Kansallinen väkivaltaisen ekstremismin yhteistyöverkosto, Poliisihallitus yhteistyössä paikallisten viranomaisten kanssa.

- 2.** Perustetaan kansallinen väkivaltaisen ekstremismin ehkäisyn yhteistyöverkosto, jossa ovat edustettuina kaikki asian kannalta keskeiset viranomaiset. Yhteistyöverkoston tehtävänä on seurata väkivaltaisen ekstremismin tilannetta Suomessa ja kansainvälisesti, välittää tietoa kehityksestä eri viranomaisille ja paikallisille yhteistyöryhmille, tehdä aloitteita ennaltaehkäisyn tehostamiseksi sekä järjestää aiheeseen liittyviä seminaareja ja muuta koulutusta. Kansallinen yhteistyöverkosto edistää yhteistyötä kansalaisyhteiskunnan kanssa väkivaltaisen ekstremismin ennalta ehkäisemiseksi. Kansallinen yhteistyöverkosto julkaisee vuosittain seurantaraportin, joka sisältää tiedot myös paikallisten yhteistyöryhmien toiminnasta ja tuloksista.

Toteutus:

Yhteistyöverkoston toiminnan käynnistäminen 2012, jonka jälkeen pysyvää toimintaa.

Vastuu:

Sisäasiainministeriö yhteistyössä eri viranomaisten kanssa.

Kuva: Sari Samula

6.2 Vahvistetaan luottamusta demokraattiseen järjestelmään ja sen kautta vaikuttamiseen

Luottamus demokraattiseen järjestelmään ja sen tarjoamiin todellisiin vaikutusmahdollisuuksiin kansallisesti ja paikallisesti on tärkein yleinen edellytys sille, että voidaan ennalta ehkäistä väkivaltaisten ekstremististen ajatusten ja ideologioiden saamaa tukea kansalaisten keskuudessa. Kansalaisvaikuttamisen yleisiä edellytyksiä edistää oikeusministeriössä toimiva demokratia-, kieli- ja perusoikeuksien yksikkö. Toimiva demokraattinen järjestelmä niin paikallisesti kuin kansallisesti antaa kansalaisille mahdollisuuden vaikuttaa heille tärkeisiin päätöksiin.

6.2.1 Vahvistetaan nuorten luottamusta demokraattiseen järjestelmään ja sen kautta vaikuttamiseen

Erityisen tärkeää on huolehtia siitä, että nuoret kokevat demokraattisen järjestelmän kautta toimimisen tehokkaaksi tavaksi vaikuttaa oman ympäristön ja yhteiskunnan kehitykseen laajasti. Suomalaisessa yhteiskunnassa on käyty viime vuosikymmenten aikana varsin vähän keskustelua demokraattisesta järjestelmästä ja sen merkityksestä yhteiskunnalle ja kansalaisten hyvinvoinnille. Poliitikasta ja poliitikoista käytävä keskustelu on ollut usein negatiivista ja vähättelevää. Tämä voi omalta osaltaan lisätä erityisesti nuorten kielteistä tai välinpitämätöntä suhtautumista demokraattiseen järjestelmään ja sen kautta vaikuttamiseen. Demokraattisen järjestelmän esittäminen pääsääntöisesti siihen liittyvien haasteiden kautta voi johtaa siihen, että äärimmäisiin, usein hyvin mustavalkoisiin ajatuksiin toimintansa perustavien ryhmien houkuttelevuus lisääntyy. Ne tarjoavat selkeitä, yksinkertaisia ja tehokkaita ratkaisuja usein monimutkaisiksi koettuihin kysymyksiin.

Suomalaisten nuorten valmius laittomaan yhteiskunnalliseen toimintaan on lisääntynyt¹⁸. Valmius laittomaan yhteiskunnalliseen toimintaan ei sinällään tarkoita valmiutta käyttää väkivaltaa keinona tavoitteiden saavuttamiselle. Se voi kuitenkin luoda kasvualustaa, joka lisää väkivaltaisten ekstremististen ryhmien ja ideologioiden houkuttelevuutta ja voi johtaa yksilötasolla väkivallan käytön hyväksymiseen.

Toimenpiteet:

3. Vahvistetaan nuorten luottamusta demokraattiseen järjestelmään käynnistämällä demokratia-kysymyksiin keskittyvä dialogi nuorten keskuudessa ja kanssa esimerkiksi osana nuorisovaltuustojen toimintaa. Keskusteluissa käsitellään kaikkien nuorten kannalta keskeisiä demokratiaan liittyviä kysymyksiä. Dialogia käydään myös nuorisovaltuustojen ja kaupungin- ja kunnanvaltuustojen kesken. Myös alueelliset etnisten suhteiden neuvottelukunnat (ETNO) toteuttavat demokratiakeskustelut ottaen huomioon maahanmuuttajataustaisten nuorten erityiskysymykset. Keskustelut kootaan julkaisuksi, jonka välityksellä nuorten näkemykset voidaan tuoda kootusti julkisuuteen.

Toteutus:

2012–2013.

Vastuu:

Opetus- ja kulttuuriministeriö, sisäasiainministeriö, kuntien nuorisotoimi, nuorisotutkimusverkosto, nuorisovaltuustot, Etnisten suhteiden neuvottelukunta.

¹⁸ Nuorisotutkimus 1/2012, Suutarinen ja Törmäkangas

4. Oikeusministeriössä toimiva demokratia-, kieli- ja perusoikeusasioiden yksikkö ottaa toiminnassaan huomioon demokratian ja osallisuuden vahvistamisen erityisesti niiden nuorten keskuudessa, jotka ovat muita suuremmassa vaarassa joutua epädemokraattisten ja väkivaltaiseen ekstremismiin yllyttävien viestien kohteeksi.

Toteutus:

2012–2015.

Vastuu:

Oikeusministeriö/demokratia-, kieli- ja perusoikeusasioiden yksikkö.

6.2.2 Valitaan vuosittain nuori demokratialähettiläs

Keskustelua demokratiasta ja siihen liittyvistä kysymyksistä nuorten keskuudessa edistää tehokkaasti henkilö, joka on itse nuori ja näin tuntee nuorten ajattelutavan ja maailman ja puhuu nuorten kanssa samaa kieltä nuorten omilla foorumeilla. Tästä syystä olisikin tärkeää valita vuosittain nuorten demokratialähettiläs, joka toimii aktiivisesti demokratiasta käytävän keskustelun edistämiseksi nuorten kanssa ja keskuudessa. Lähettilään tehtävä olisi määräaikainen, ja siten siinä voivat toimia erilaiset nuoret vuorollaan tuoden esille demokratiaan liittyviä asioita eri näkökulmista.

Toimenpiteet:

5. Valitaan vuosittain nuorten demokratialähettiläs. Lähettilään tehtävänä on osallistua demokratiasta käytävään keskusteluun ja tuoda nuorten kannalta keskeisiä teemoja esille. Nuorten demokratialähettiläs toimisi aktiivisesti internetissä ja sosiaalisessa mediassa ja olisi läsnä siellä, missä nuoret keskustelevalle heille tärkeistä yhteiskunnallisista asioista. Valinta tehdään yhteistyössä keskeisten nuorisjärjestöjen kanssa.

Toteutus:

Ensimmäinen lähettiläs aloittaa toimintansa vuoden 2013 alussa.

Vastuu:

Opetus- ja kulttuuriministeriö yhteistyössä oikeusministeriön/demokratia-, kieli- ja perusoikeusasioiden yksikön ja nuorisjärjestöjen kanssa.

6.3 Luodaan toimintamalli vakavan väkivallan ehkäisemiseksi nopeaa toimintaa vaativissa tilanteissa

Hyvin pienellä joukolla ihmisiä on väkivaltaan liittyviä vahvoja fantasioita, jotka sisältävä esimerkiksi ajatuksia vakavista väkivallan teoista muita ihmisiä kohtaan. Vaikka näiden yksilöiden määrä on pieni, saattavat he ääritapauksissa aiheuttaa suurta vahinkoa ympäristölleen. Haasteena on tunnistaa yksittäiset henkilöt, joiden kohdalla voidaan perustellusti arvioida kohonnut riski siihen, että fantasiat johtavat väkivaltaisiin tekoihin käytännössä.

Koulusurmien jälkeen on toteutettu laajasti toimia niiden ennalta ehkäisemiseksi. Näitä ovat esimerkiksi ampuma-aselainsäädännön uudistaminen, mielenterveys- ja muiden terveyspalvelujen kehittäminen, oppilashuollon kehittäminen, koulujen turvallisuuden ja valmiuden parantaminen kriisi- ja häiriötilanteissa toimimiseksi sekä oppilaitoksissa työskentelevien laaja koulutus turvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä. Sisäasiainministeriön asettaman ampuma-ase lain toisen vaiheen uudistamishankkeen yhteydessä arvioidaan tarpeet ampuma-aseiden säilytystä, eri asetyyppien luovutusta ja muita turvallisuusnäkökohtia koskevien säästöjen tarkistamiseen. Hankkeen toimikausi päättyi 31.12.2013.

Poliisille tehdään ilmoituksia henkilöistä, jotka herättävät ulkopuolisissa vakavaa väkivallan pelkoa. Poliisi voi ottaa henkilön kiinni 12 tai 24 tunniksi. Tämän jälkeen henkilö vapautetaan, ellei muuta ilmene. Ihmisten turvallisuuden sekä hengen ja terveyden turvaamisen kannalta olisi tärkeää luoda menettely, jossa poliisi voisi tarvittaessa vakavimmissa tapauksissa saada oman uhka-arvion tueksi konsultaatiota psykiatrilta tai muulta mielenterveyden asiantuntijalta. Arvion perusteella poliisilla olisi parempi käsitys henkilön aiheuttamasta todellisesta väkivallan uhkasta. Samoin uhkaava henkilö voitaisiin ohjata nopeutetusti jatkotoimien piiriin esimerkiksi terveydenhuoltoon.

Toimenpiteet:

6. Liitetään poliisissa valmisteilla olevaan uhka-arviointityökaluun toimintamalli, jolla poliisi saa nopeasti mielenterveyden asiantuntijan arvion henkilön todellisesta uhkasta ja väkivaltapotentiaalista. Poliisi tekee näissä tapauksissa henkilöstä uhka-arvion käyttäen uhka-arviointityökalua. Tarvittaessa poliisi voisi pyytää uhka-arviota täydentävää apua ja konsultaatiota psykiatrilta tai muulta asiantuntijalta. Arviota ei tehtäisi potilassuhteessa, sillä tämä estäisi tietojen käytön jatkotoimia suunniteltaessa. Arvion perusteella henkilö voitaisiin tarvittaessa ohjata nopeutetusti jatkotoimiin esimerkiksi terveydenhuollon piiriin. Toiminta käynnistetään pilotoinnilla.

Toteutus:

Pilotointi 2012–2013, vakainaistaminen tämän jälkeen.

Vastuu:

Poliisihallitus yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa.

7. Kaikissa tapauksissa henkilöä ei ole tarpeen ohjata jatkotoimiin terveydenhuollon piiriin, mutta hän tarvitsee tukea väkivaltafantasioiden käsittelyssä ja niistä irti pääsemisessä. Järjestöt tarjoavat apua erilaisista väkivaltaongelmista kärsiville henkilöille. Palveluja on kuitenkin vielä varsin vähän saatavilla niin määrällisesti kuin myös alueellisesti. Edistetään järjestöjen mahdollisuuksia tarjota mentorointia ja muita matalan kynnyksen palveluja vakavaan väkivaltaan liittyvistä fantasioista ja muista vakavista väkivaltaongelmista kärsiville henkilöille. Palvelut perustuvat vapaaehtoisuuteen. Viranomaiset ja järjestöt sopivat yhdessä menettelystä, jolla henkilö ohjataan palvelun piiriin.

Toteutus:

Käynnistetään toiminta olemassa olevien toimintamallien pohjalta, vuodesta 2012 eteenpäin.

Vastuutahot:

Sisäasiainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, järjestöt.

6.4 Kehitetään viestintää väkivaltaiseen ekstremismiin ja vihapuheisiin liittyvissä kysymyksissä ja tilanteissa

Internet on väkivaltaiseen ekstremismiin yllyttävän propagandan ja vihapuheen välittämisen keskeinen kanava. Internetissä leviävä propaganda on hyvin ammattitaitoisesti tehtyä, tunteisiin vetoavaa ja vaikuttavaa. Sitä on saatavissa eri kielillä ja se on tarkoin kohdistettua. Propagandan lisäksi internetissä on paljon viestejä ja keskustelua, joka vahingoittaa hyviä etnisiä suhteita ja voi luoda kasvupohjaa väkivaltaiselle ekstremismille.

On tärkeää haastaa vihapuhe ja propaganda siinä ympäristössä, jossa näitä keskusteluja käydään. Keskusteluissa on tärkeää tuoda aktiivisesti esille laajempia näkökulmia ja monipuolista viestintää propagandassa esitettyjen seikkojen ja vihapuheen rinnalle.

Median ja viranomaisten yhteistyön merkitys korostuu viestinnällisesti vaikeissa tilanteissa. Koulusurmien yhteydessä tuli esille, miten tärkeää on arvioida viestinnän merkitystä niin väkivallan uhrien, lähipiirin kuin myös tekijän kannalta. Harkitsematon viestintä voi lisätä väkivallan uhrien ja heidän läheistensä kärsimyksiä.

Viranomaisten viestinnän kannalta keskeistä on sisällön ohella oikea-aikaisuus. Internetin ja sosiaalisen median myötä viranomaisviestintä on aiempaa haasteellisempaa. Viranomaisilla ei ole enää viestinnän monopolia vakavissa uhkatilanteissa, sillä tieto ja kuvat tilanteesta leviävät välittömästi sosiaalisessa mediassa. Tästä syystä on tärkeää, että viranomaisilla on valmius viestiä nopeasti ja ammattitaitoisesti sellaisissa tilanteissa, jotka pitkittyessään ja kärjistyessään saattavat edistää väkivaltaista ekstremismia tukevien ryhmien toimintaa.

Toimenpiteet:

8. Kansallinen väkivaltaisen ekstremismin ehkäisyn yhteistyöverkosto järjestää säännöllisesti yhteistyötapaamisia median kanssa. Tapaamisissa käsitellään ajankohtaisia, ekstremismin ennaltaehkäisyyn liittyviä teemoja viestinnän näkökulmasta.

Toteutus:

Vuodesta 2012 eteenpäin säännöllisesti.

Vastuu:

Kansallinen väkivaltaisen ekstremismin ehkäisyn yhteistyöverkosto yhteistyössä ministeriöiden viestinnästä vastaavien kanssa.

9. Poliisi vahvistaa nettipoliisitoimintaa sisäisen turvallisuuden ohjelmassa kuvatulla tavalla erityisesti nuorten keskuudessa. Tähän toimintaan liitetään toimintamalli, joka mahdollistaa nettipoliisien reagoinnin internetissä käytävään keskusteluun, jossa levitetään ekstremistisiä ja väkivaltaan yllyttäviä viestejä. Ekstremismin ennaltaehkäisy otetaan huomioon myös nettinuorisotyön strategiassa.

Toteutus:

Toimintamallin valmistelu ja toiminnan käynnistäminen 2012, tämän jälkeen vakinaista toimintaa.

Vastuu:

Poliisihallitus, poliisilaitokset.

6.5 Lisätään tilannetietoa ja osaamista väkivaltaisesta ekstremismistä ja sen ehkäisystä

Väkivaltaisen ekstremismin on varsin vähän tunnettu ilmiö Suomessa. Aihe oli viimeksi enemmän esillä 1990-luvulla ns. skiniongelman yhteydessä. Muissa Pohjoismaissa ja Euroopan unionissa laajemmin väkivaltaisen ekstremismin kaikki muodot ja niihin liittyvät ongelmat ovat olleet esillä vuosikymmenten ajan.

Väkivaltaisen ekstremismin ennalta ehkäiseminen ja tunnistaminen edellyttävät ajantasaista tietoa ilmiöstä ja sen esiintymisestä Suomessa. Säännölliset tilannearviot ovat lähtökohta sille, että toimenpiteet voidaan kohdistaa oikein. Tilannearvion perusteella kansalliset ja paikalliset yhteistyöryhmät voivat suunnitella toimintaansa.

Väkivaltaisen ekstremismin ennalta ehkäisemisestä saatujen kokemusten ja käytäntöjen levittäminen lisää toiminnan tehokkuutta ja edistää resurssien järkevää käyttöä. Tieto siitä, miten väkivaltaista ekstremismia voidaan tehokkaasti ennalta ehkäistä käytännössä, lisääntyy koko ajan.

Toimenpiteet:

- 10.** Suojelupoliisi valmistelee puolivuositain väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsauksen kansallisen väkivaltaisen ekstremismin ehkäisyn yhteistyöverkostolle. Tilannekatsauksessa kuvataan ilmiötä eikä se sisällä tietoa yksittäisistä henkilöistä tai tapauksista. Tilannekatsauksen sisältö suunnitellaan yhteistyössä yhteistyöverkoston kanssa. Tilannekatsaus otetaan huomioon kansallisen väkivaltaisen ekstremismin ehkäisyn yhteistyöverkoston työsuunnitelmassa.

Toteutus:

1. katsaus vuoden 2012 aikana, tämän jälkeen säännöllisesti puolivuositain.

Vastuu:

Suojelupoliisi yhteistyössä kansallisen väkivaltaisen ekstremismin ehkäisyn verkoston kanssa.

- 11.** Kootaan väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyn hyvät käytännöt ja muu käytännön työtä tukeva aineisto sähköiseksi ”työkalupakiksi”, jota päivitetään säännöllisesti.

Toteutus:

Valmistuu vuoden 2013 aikana.

Vastuu:

Sisäasiainministeriö asettaa poikkihallinnollisen valmisteluryhmän aineiston valmistelua ja ylläpitoa varten.

6.6 Toimenpideohjelman täydentäminen

Väkivaltainen ekstremismi on ilmiönä muuttuva ja uusia muotoja saava, kuten viimeaikainen kehitys osoittaa. On tärkeää, että toimenpideohjelman toimeenpano on prosessi, jossa voidaan ottaa huomioon ilmiön kannalta keskeinen kehitys sekä työn edetessä opitut hyvät käytännöt. Jotta ennaltaehkäisy on tehokasta, tulee sen vastata ekstremismin nykytilanteeseen ja arvioon sen tulevasta kehityksestä. Näin toimenpideohjelma ei ennalta ehkäise eilisen uhkia. Käytännön työn kautta saadaan lisää kokemuksiin perustuvaa tietoa, jonka pohjalta voidaan tarkistaa ja tehostaa ennalta ehkäiseviä toimia.

Toimenpiteet:

- 12.** Kansallinen väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyn verkosto laatii vuosittain raportin toiminnastaan ja tuloksista. Raporttiin liitetään katsaus paikallisten verkostojen toimintaan sekä arvio tulevasta kehityksestä ja suositukset toimenpiteistä, joihin tulisi ryhtyä ennaltaehkäisyn tehostamiseksi.

Toteutus:

Raportointi vuosittain.

Vastuu:

Kansallinen väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyn verkosto.

7. Toimenpideohjelman toimeenpano, seuranta ja raportointi

Toimenpideohjelma väkivaltaisen ekstremismin ennalta ehkäisemiseksi toimeenpannaan osana valtioneuvoston periaatepäättöstä sisäisen turvallisuuden ohjelmasta. Ministeriöt ja niiden hallinnonalat liittävät toimenpideohjelmaan sisältyvien toimenpiteiden toimeenpanon osaksi tulosohejausta ja toiminnan- ja talouden suunnittelua.

Toimenpideohjelman toimeenpano alueellisesti varmistetaan sisäisen turvallisuuden ohjelman alueellisissa toimeenpanosuunnitelmissa.

Toimenpideohjelman toimeenpanosta raportoidaan vuosittain toimenpiteen 12 mukaisesti. Raportin valmistelee väkivaltaisen ekstremismin ehkäisyn valtakunnallinen yhteistyöverkosto. Raportti sisältää katsauksen alueelliseen ja paikalliseen toimintaan. Raportissa käydään läpi toimenpideohjelmassa päätettyjen toimenpiteiden toimeenpanon tilanne, esitetään seurannassa käytettävien tunnuslukujen kehitys, arvioidaan saavutettuja tuloksia ja suosituksia täydentäviksi toimenpiteiksi.

7.1 Seurannassa käytettävät tunnusluvut

Toimenpideohjelman seurannassa käytetään tunnuslukuja, joiden avulla seurataan nykytilaa ja saavutettuja tuloksia sekä arvioidaan suosituksia toimenpiteiksi, joihin tulisi ryhtyä ennaltaehkäisyn tehostamiseksi. Tunnusluvut on jaoteltu viiteen seurattavaan asiakokonaisuuteen: väkivaltaisen ekstremismin taustalla vaikuttaviin tekijöihin, rasismiin ja syrjintään, osallisuuteen, Internetiin ja viestintään sekä yhteistyöhön, osaamiseen ja hyvien käytäntöjen levittämiseen.

Väkivaltaisen ekstremismin taustalla vaikuttavia tekijöitä		
Tunnusluku, lähde	2012	Lähde
Koulupudokkaiden määrä (%) – nuoret, joilla ei ole peruskoulun jälkeistä toisen asteen koulutuspaikkaa – toisen asteen koulutuksen keskeyttäneet (lukio ja ammatillinen koulutus)	8,9 % ¹⁹ Lukio 4 % ja ammattikoulu 9,1 % ²⁰	Tilastokeskus
Työkyvyttömyyseläkkeellä mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden takia olevien 16–24 -vuotiaiden nuorten määrä (lkm)	4 689 kpl	KELA
Nuorisotyöttömyys, 15–24 -vuotiaat (%)	20,1 % ²¹	Tilastokeskus, työvoimatutkimus
Alle 25 -vuotiaat nuoret, jotka ovat olleet työttöminä yhtäjaksoisesti yli vuoden (lkm)	2000 kpl ²²	TEM, työnvälityksen vuositilastot
Rikoksista epäillyt alaikäiset 15–17 -vuotiaat nuoret (lkm) – kaikki nuoret rikoksista epäillyt – toisesta tai useammasta rikoksesta epäillyt nuoret	60 801 kpl ²³	Poliisi

Rasismi ja syrjintä		
Tunnusluku, lähde	2012	Lähde
Kansallinen uhritutkimus		Kansallinen uhritutkimus
Poliisin tietoon tulleet rasistiset rikokset (päärikokset, lkm): 1. kiihottaminen kansanryhmää vastaan 2. kunnianloukkaus 3. pahoinpitelyt	14 kpl ²⁴ 177 kpl 538 kpl	Poliisin tietoon tullut viharikollisuus Suomessa, Poliisi-ammattikorkeakoulu

Osallisuus yhteiskuntaan		
Tunnusluku, lähde	2012	Lähde
Nuorten osallisuus yhteiskuntaan		Arvioinnissa käytetään vuosittain ilmestyviä tutkimuksia
Valtionapua hakevien nuorisotyötä tekevien kansalaisjärjestöjen määrä (lkm)	n. 132 kpl ²⁶	OKM

Internet ja viestintä		
Tunnusluku, lähde	2012	Lähde
Nettipoliisin toimenpiteeseen johtaneiden yhteydenottojen lkm	246 kpl	Helsingin virtuaalisen lähipoliisiryhmän tilastot
Tapaamiset median kanssa, lkm	1-2?	Väkivaltaisen ekstremismin ennaltaehkäisyn yhteistyöverkosto

¹⁹ v. 2010, ²⁰ v. 2009–2010, ²¹ v. 2011 keskiarvo, ²² v. 2011, ²³ v. 2011, ²⁴ v. 2010, ²⁵ v. 2009–2010, ²⁶ v. 2012

Toimenpideohjelman valmistelu

Asiantuntijaryhmän tehtävänä on ollut laatia toimenpideohjelma väkivaltaisen ekstremismin ennalta ehkäisemiseksi ottaen huomioon laajasti eri ääriajatteluun perustuva, väkivaltaa käyttävä ekstremismi sekä muu vakava väkivalta.

Valtioneuvosto asetti asiantuntijaryhmän 3.11.2011. Ryhmän puheenjohtajana on toiminut sisäisen turvallisuuden sihteeristön päällikkö Tarja Mankkinen. Asiantuntijaryhmän muut jäsenet ovat olleet:

Ohjelmajohtaja	Mika Aaltola	Ulkopoliittinen instituutti
Erikoissuunnittelija	Mikko Cortés Téllez	Opetus- ja kulttuuriministeriö
Poliisitarkastaja	Heidi Kankainen	Sisäasiainministeriö
Ylitarkastaja	Peter Kariuki	Etnisten suhteiden neuvottelukunta ETNO
Tulliylitarkastaja	Mika Pitkänen	Tulli
Maahanmuuttojohtaja	Sirkku Päivärinne	Sisäasiainministeriö
Erytisasiantuntija	Tiina Rajas	Puolustusministeriö
Majuri	Urpo Riissanen	Sisäasiainministeriö [sijaisena everstiluutnantti Juha Martiskainen]
Poliisitarkastaja	Seppo Ruotsalainen	Poliisihallitus
Ulkoasiainneuvos	Kari Veijalainen	Ulkoasiainministeriö
Tutkija	Tiina Piipponen	Suojelupoliisi, sihteeri

(Lisäksi Suomen Kuntaliitosta pyydettiin edustajaa)

Asiantuntijaryhmä on kokoontunut toimikautensa aikana kahdeksan kertaa. Lisäksi on pidetty yksi ylimääräinen työkokous. Kokouksissaan asiantuntijaryhmä on käsitellyt toimenpideohjelman valmistelussa huomioon otettavat kansainväliset ja kansalliset strategiat, ohjelmat ja päätökset. Asiantuntijaryhmä on laatinut arvion väkivaltaisen ekstremismin nykytilasta ja aiheen keskeisimmistä turvallisuushaasteista sekä ehdotukset toimenpiteiksi näiden haasteiden ratkaisemiseksi ja ongelmien ennalta ehkäisemiseksi. Lisäksi asiantuntijaryhmä ehdottaa tunnuslukuja, joilla toimenpideohjelman toimeenpanoa seurattaisiin.

Toimikautensa aikana ryhmä on kuullut seuraavia asiantuntijoita:

Tutkija	Leena Malkki,	Helsingin yliopisto
Ylitarkastaja	Minna Nevala,	Sisäasiainministeriön poliisiosasto
Dosentti	Vesa Puuronen	Itä-Suomen yliopisto
Projektikoordinaattori	Said Aden	Työ- ja elinkeinoministeriö
Johtaja	Olavi Sydänmaanlakka	HelsinkiMissio
Rikosylikonstaapeli	Sami Lipponen	Keskusrikospoliisi
Maahanmuuttajajärjestöt		

Asiantuntijaryhmä on tehnyt tutustumismatkan Tanskaan 18. – 19.1.2012. Matkalla ryhmä perehtyi kuntatason käytännön työhön, jota Tanskassa tehdään väkivaltaisen ekstremismin ennalta ehkäisemiseksi. Asiantuntijaryhmä piti normaalia pidemmän ideointikokouksen Humaljärvellä 26.1.2012. Tilaisuuteen osallistui ulkopuolisina asiantuntijoina dosentti Vesa Puuronen, projektikoordinaattori Said Aden, johtaja Olavi Sydänmaanlakka ja rikoskonstaapeli Sami Lipponen.

Sisäisen turvallisuuden ohjausryhmä on linjannut asiantuntijaryhmän työtä 14.12.2011 ja 12.3.2012 kokouksissaan.

SISÄASIAINMINISTERIÖ

Kirkkokatu 12, Helsinki
PL 26, 00023 VALTIONEUVOSTO
www.intermin.fi